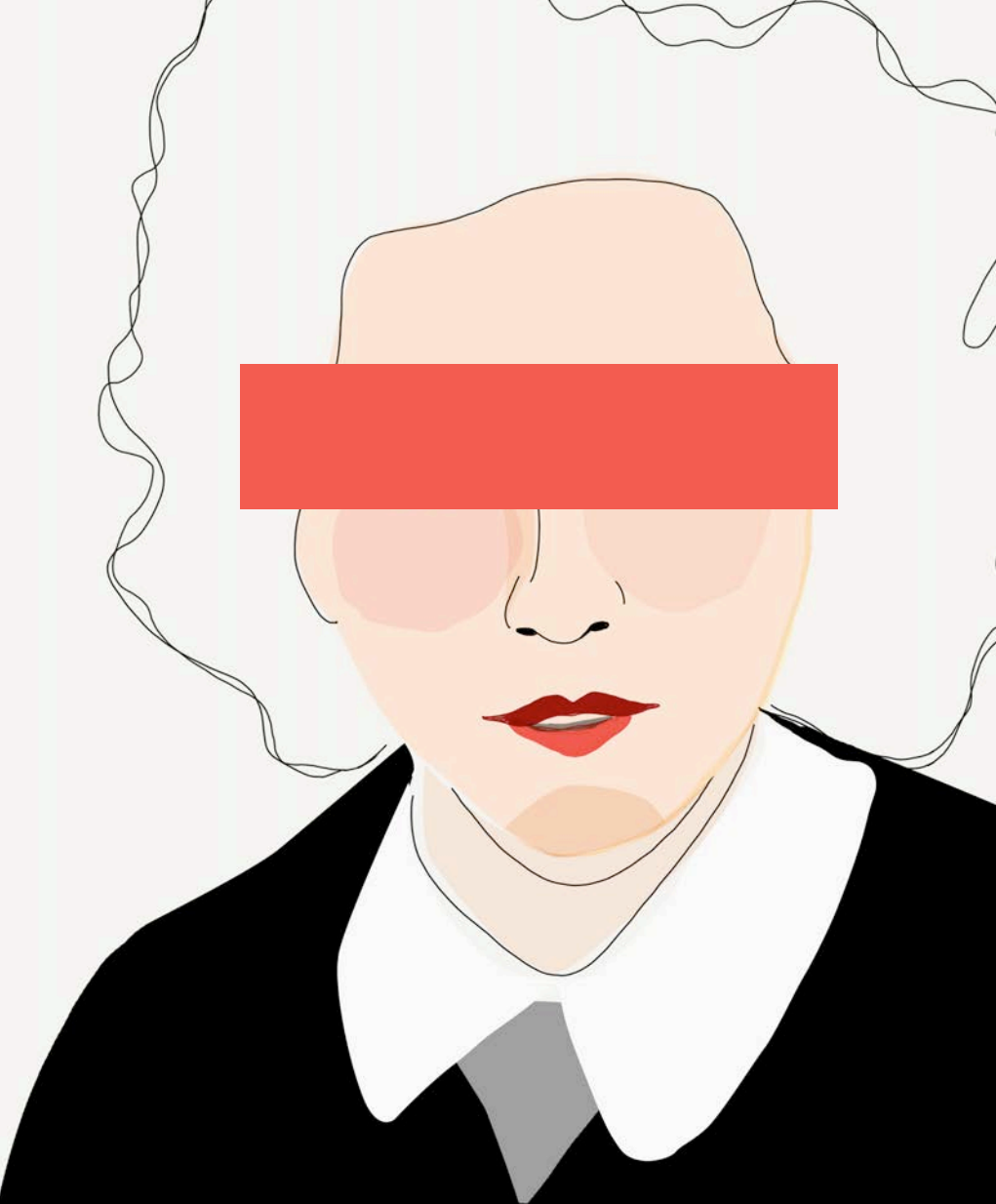

DONES IMMORTALS

HISTÒRIA I REALITAT

8 de març de 2021 / Dia Internacional de les Dones

 Mucc
Museu
de la Ciutat
de Castelló

**Ajuntament
de Castelló**

DONES IMMORTALS

HISTÒRIA I REALITAT

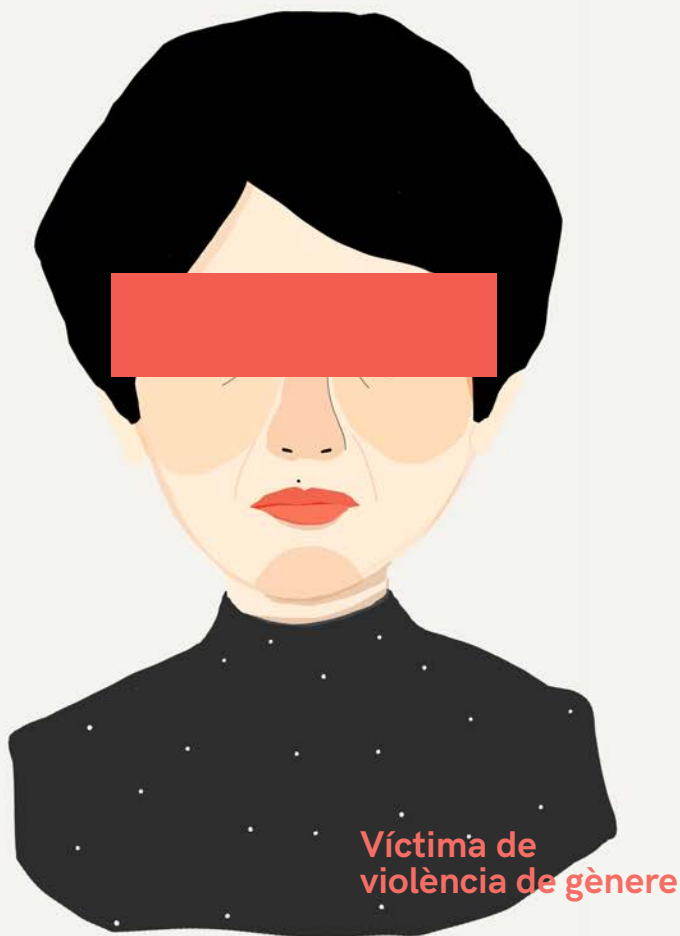
Introducció

Durant segles, les dones han estat educades per a atendre els membres masculins dins i fora de la família: els pares, els germans, els esposos i els fills; de fet, una idea del paper de la dona en el segle XIX ens la pot donar un article del periòdic *El Imparcial* de 1867, en què s'estableix una relació del que deu fer una dona per a aconseguir la felicitat de la llar. Entre els dotze consells que donava deia coses com: "evitar contradecir al marido; no entrometerse en los negocios; no echar sermones al marido; [...] corresponder al malhumor del marido con afectuosidad; dejarle libertad para ir y venir donde quiera", i inclús "no dejar mal al marido en cuanto a conocimientos aunque haya de quedar por necia". Malgrat aquesta mentalitat, és en el segle XX quan les dones es mobilitzen en defensa dels seus drets. Durant la Segona República i amb l'entrada en vigor de la Constitució de 1931, que estableix en el seu article 43 que el matrimoni es fundava en la igualtat d'ambdós sexes, el divorci, l'assegurança de maternitat..., a poc a poc es van anar aconseguint coses impensables un temps arrere.

Amb l'arribada del franquisme, però, de nou la dona torna a ser una mera mestressa de casa i el més primordial per a ella ha de ser la seua llar, criar els fills i filles i procurar el benestar del marit. Així, la Secció Femenina de la Falange Espanyola, entre els seus 20 principis que cal no oblidar, deia: "ofrécese a quitarle los zapatos; escúchale; déjale hablar primero; recuerda que sus temas de conversación son más importantes que los tuyos"; [...] "recuerda que es el amo de la casa"... , per no parlar del que té a veure amb les relacions sexuals.

Un *florero* és el que s'esperava que fora la dona en eixe moment, marginada políticament i econòmicament fins al punt que les seues propietats pertanyien al seu marit.

Amb la democràcia, la dona ha aconseguit tindre reconeguts els seus drets de la mateixa manera que els homes, però encara no s'ha assolit la igualtat. Per tant, malgrat que s'ha avançat molt, caldrà continuar lluitant per a eliminar de la societat les discriminacions que encara hi perviuen.

ÁNGELA MORENO GÓMEZ

Víctima de violència de gènere

Manzanillo (Cuba), 1870 - Castelló, 1922

Cementeri de Sant Josep

Quadre Vell, secció 1, fila 5, núm. 48

Malgrat les polítiques institucionals per a erradicar la violència de gènere, aquesta continua sent una xacra per a la societat i, sovint, els mitjans de comunicació ens informen dels extrems als quals pot arribar.

Ángela Moreno, cubana de naixement, era filla de Pascual Moreno Chabrera, un militar de professió que havia deixat Espanya per a batallar a Cuba, on es va casar amb Gertrudis, una cubana de 15 anys. A la mort d'aquesta, Pascual va tornar al seu poble, Vila-real, amb els seus set fills, una gran quantitat de condecoracions i un bagul ple de monedes d'or, resultat de 22 anys de saquejos en les lluites en què havia participat. Als 58 anys es va casar en segones noces amb una jove de 18, amb la qual va tindre sis fills més.

Ángela, filla de la primera dona, es va casar i va tindre un fill, però malauradament es va quedar vídua. El seu cunyat es va casar amb ella per interès, ja que sabia que tard o d'hora heretaria bona cosa de diners. Però, ves per on, que el sogre va desheretar els fills de la primera dona en favor dels de la segona. Això va enfurismar el Montoya —el cunyat— i Ángela va suportar pallisses contínues des de 1906 fins al 14 de gener de 1922, quan no va poder més i li va assestar dues destraldades al coll mentre dormia. Abans de morir, però, l'home li va fer diverses ferides lleus que li provocaren un coma diabètic i el 12 de març de 1922 Ángela va morir als 52 anys.

La premsa de l'època i la població en general es van indignar amb aquest succés: la víctima era ell, el pobre "infeliç", i ella, una dona amb poca paciència, atés que el va matar "por dos malos tratos que recibió de este". La violència de gènere no estava penada ni per la justícia ni per la societat, que fins i tot la trobava normal.

VIOLÈNCIA DE GÈNERE A CASTELLÓ, HUI EN DIA

Enquesta 2020: Corresponsabilitat i Violència de Gènere /
Resultats 605 dones de Castelló enquestades / SIO

Encara en el dia de hui, segons l'enquesta elaborada per la Regidoria de Feminisme de l'Ajuntament de Castelló, més de la meitat (57,6 %) de les dones de Castelló ha patit violència de control per part de les seues parelles, i una de cada cinc dones (20 %) afirma haver patit violència física per part d'aquestes. Les qui més afirmen haver-la patida almenys una vegada són les joves de 16 a 27 anys, seguides de les dones de 50 a 59 anys. Una trista connexió de generacions. Anem cap arrere?

EL **57,6 %** DE LES DONES DE CASTELLÓ HA PATIT
VIOLÈNCIA DE CONTROL PER PART DE LA SEUA PARELLA

1 DE CADA 5 HA PATIT
VIOLÈNCIA FÍSICA

VIOLÈNCIA FÍSICA EN L'ÀMBIT DE LA PARELLA

UN **13,2 %** L'HA PATIDA ALMENYS UNA VEGADA
PRINCIPALMENT **DONES DE 16 A 27 ANYS**

UN **6,9 %** LA PATEIX HABITUALMENT
DONES DE 40 A 49 ANYS AMB FILLS I FILLES

REFLEXIÓ

VIOLÈNCIA DE GÈNERE

La violència de gènere naix de la normalització d'un sistema patriarcal. Durant segles, en qualsevol sistema polític, en qualsevol moment històric, en qualsevol coordinada geogràfica, ha sigut normal que un home alligonara la seua dona. Quan una situació es normalitza i, a més, forma part de la intimitat de les llars, és absolutament invisible a la societat. "És cosa de la parella", "no puc ficar-me en casa d'un altre"... i així, han viscut milers de dones al llarg de la història. En els últims anys, gràcies a les lleis derivades de les reivindicacions feministes i a una certa sensibilització social, s'ha aconseguit visibilitzar un poc més aquesta injustícia. Conseqüentment, es produeix un rebuig general a aquestes situacions de violència masclista, que només ha sigut possible per mitjà d'un seguit de lleis que han donat veu i drets a qui mai no n'havia tingut. L'objectiu d'aquestes lleis és que a poc a poc les dones denuncien més i sàpiguen que hi ha normes que les emparen.

Guitarrista de
carrera breu però
brillant. Mestressa
de casa

JOSEFINA CRUZADO PORCAR (TÁRREGA)

Guitarrista de carrera breu però brillant. Mestressa de casa
La Vall d'Uixó, 1905-1987

Concertista de guitarra, va nèixer a la Vall d'Uixó el 1905, i tal volta pel seu parentiu amb Francesc Tárrega, es va canviar el segon cognom, que era «Porcar», pel de «Tárrega» com a nom artístic. Des de molt jove va ser una gran afeccionada a la guitarra i fou alumna de José Barrachina i de Daniel Fortea, per qui sentia una gran admiració i pel qual es va traslladar a Madrid, on vivia el guitarrista, per a rebre classes durant uns mesos i perfeccionar el seu estil.

Si bé en un principi va començar participant en vetllades musicals privades i en concerts benèfics, ja en 1929 la premsa va començar a fer-se ressò de les seues actuacions per diferents ciutats i poblacions. Primer, una gira de concerts per la província d'Alacant: Novelda, Elx, Monòver i Alcoi. En 1930, va donar un concert a Benicarló i, a continuació, es va traslladar a Catalunya, on va actuar a l'espectacular Teatre Bartrina de Reus i a la sala Mozart de Barcelona, lloc on actuaven figures tan rellevants com el pianista Béla Bartók. A més, va oferir un concert a l'estació Ràdio Barcelona.

Tota la crítica coincidia que estava dotada d'un accentuat temperament musical i d'una tècnica propera i al mateix temps madura, qualitats que li auguraven un magnífic avenir professional.

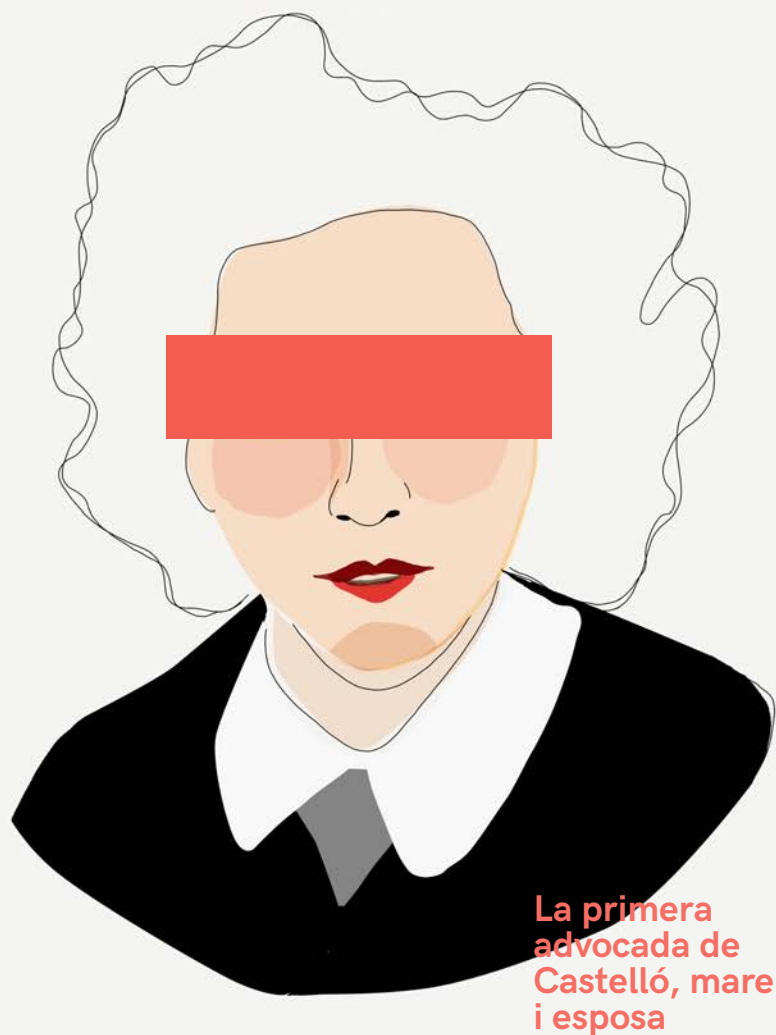
Va haver-hi moltes dones amb qualitats per a diferents activitats que, un vegada es casaven, les abandonaven perquè no es considerava ni necessari ni pràctic que una mestressa de casa treballara. Malauradament, aquest va ser també el cas de Josefina, que va abandonar la seua carrera per a dedicar-se exclusivament a les tasques de la llar i segons les seues paraules «tocaba solo para mi esposo y en veladas familiares». Va morir el 1987 als 82 anys.

Encara hui es treballa perquè les dones puguin conciliar la seua vida personal amb la laboral sense haver de renunciar a un futur brillant.

Enquesta 2020: Corresponsabilitat i Violència de Gènere /
Resultats 605 dones de Castelló enquestades / SIO

REFLEXIÓ

Les dones sempre hem sigut (i ens han fet creure) que érem ciutadanes de segona. I a més, que vivíem per als altres. Durant el franquisme, les dones no podien obrir un compte bancari, adquirir una vivenda o viatjar a l'estranger sense permís del marit o del pare, ja que eren considerades menors d'edat. Aquestes prohibicions van ser revocades el 1975, però l'esperit de submissió ja havia impregnat la nostra societat. I per a què volien les dones treballar fora de casa, estudiar o viatjar, si la seua responsabilitat natural era cuidar els pares, mares, homes, fills i filles? Així, moltes dones, amb un gran potencial per a estudiar, no han pogut fer-ho mai, no han pogut exercir mai una professió i, en definitiva, no han viscut les seues vides amb plenitud i llibertat.

PIEDAD ORTELLS AGUT

La primera advocada de Castelló, mare i esposa

Castelló, 1921-2007

Cementeri de Sant Josep

Quadre Sant Antoni, illa 6, fila 3, núm. 10

Si l'accés a l'ensenyança universitària va estar complicat per a les dones, encara ho va ser molt més que pogueren desenvolupar aquests estudis en professions que fins a eixos moments sols exercien els homes. Les poques professions amb estudis que estaven ben vistes eren les de mestra i infermera.

Una de les pioneres a llicenciar-se en Dret va ser Piedad Ortells Agut, nascuda a Castelló el 1921 i filla de l'advocat José Ortells Agut. Va obtindre el títol l'any 1949 a la Universitat de València i va ser la primera advocada que va exercir a Castelló i, durant més de 29 anys, l'única.

El 1984 va rebre l'acta de diputada autonòmica en les primeres Corts Valencianes, va ser la primera presidenta d'un partit parlamentari (Partit Liberal) en l'àmbit provincial, secretària del Sindicat Arroser de Castelló, secretària del Patronat de Protecció de la Dona, presidenta i assessora jurídica de l'Associació Provincial de Mestresses de Casa, fundadora de l'Associació de Vídues i membre del Patronat de Nostra Senyora de la Mercé per a la Redempció de Penes pel Treball de la presó de Castelló. A més, va ser distingida amb la Medalla al Mèrit en el Servei a l'Advocacia pel Consell General d'Advocacia d'Espanya.

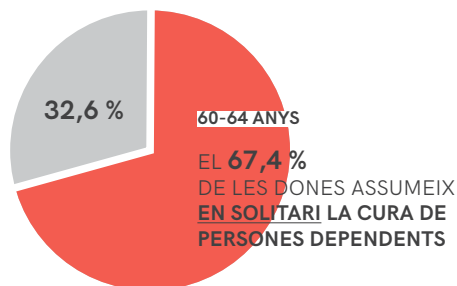
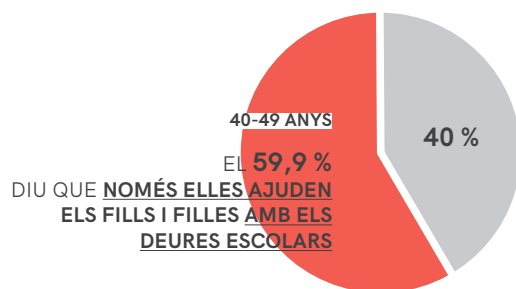
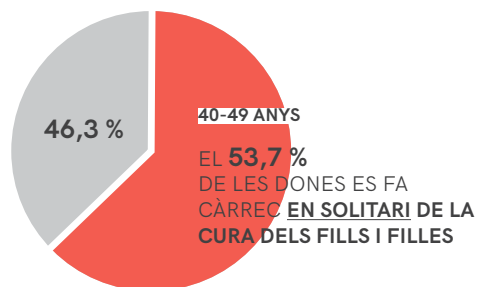
No totes les dones que van començar carreres universitàries les van acabar o les van exercir, però van ser dones que, com Piedad Ortells, van ser avançades a la seua època i que, gràcies al coratge i al fet de tindre els mitjans per a aconseguir-ho, van poder obrir-se camí en un món exclusiu d'homes, tot i que ho van haver de fer compatibilitzant-lo amb les tasques domèstiques. De fet, Piedad va tindre cinc fills i durant molts anys el seu espòs malalt.

Piedad Ortells va morir el 19 d'agost de 2007 als 86 anys.

CURES A CASTELLÓ, HUI EN DIA

Enquesta 2020: Corresponsabilitat i Violència de Gènere /
Resultats 605 dones de Castelló enquestades / SIO

L'any 2021, segons l'enquesta elaborada per la Regidoria de Feminisme, de les dones de 40 a 49 anys que tenen filles o fills menors, el 53,7 % afirma fer-se càrrec en solitari de la seua cura i el 59,9 % diu que només elles els ajuden amb els deures escolars. Entre les dones de 60 a 64 anys amb persones dependents en la seua família, el 67,4 % assumeix en solitari la seua cura general.

REFLEXIÓ CURES

No hi ha hagut cap societat al llarg de la història en què s'haja conegut una vida sense cures. Les cures són el centre de la vida. I aquesta cultura de les cures ha sigut, durant generacions, patrimoni exclusiu de les dones. Només hem de mirar el nostre entorn per a reconèixer històries d'entrega i amor incondicionals protagonitzades per dones de la nostra família. El problema s'esdevé quan són les dones les qui suporten la major càrrega de les cures sense rebre ni suport ni reconeixement. Les dones en edat de criança de xiquets i xiquetes són les que més responsabilitat assumeixen (gestió de metges, deures, roba...). Però després, les dones d'edats més avançades són també les que assoleixen la cura de les persones dependents de major edat. Així, la vida de les dones és un procés de cura contínua, una obligació cultural que, sovint, si no es pot complir, es viu amb un gran sentiment de culpa. En els últims anys, afortunadament, estem veient com, a poc a poc, els homes més joves s'estan incorporant a la cura de les seues criatures, i normes com la del permís parental de 16 setmanes volen contribuir a incorporar els homes a les cures.

FRANCISCA GARCÍA MIR

Sindicalista, feminista i represaliada

Castelló, 1897-1986

Cementiri de Sant Josep

Quadre primer esquerra, fila 46, núm. 12

Francisca García Mir, *Parrusa*, pertanyia al sector de la taronja, molt important a Castelló; de fet, hi havia diversos sindicats de dones que es dedicaven a aquest treball. Ja l'any 1913, la societat El Despertar Femenino —d'ideologia socialista— havia aprovat el seu primer reglament. El que es pretenia era no tan sols millorar les condicions laborals de les treballadores sindicades, sinó també les de les obreres d'altres àmbits. Així, reivindicaven un sou més just respecte del dels homes i lluitaven contra el maltractament i els abusos dels amos i encarregats. A partir dels 16 anys ja podien pertànyer a aquest sindicat, però fins als 18 no tenien dret a vot en les juntes, encara que sí que tenien veu. Malgrat que la Junta estava composta íntegrament per dones, eren els homes afins al partit els qui s'encarregaven del tema financer.

Francisca va ser presidenta del Centre Obrer de Castelló, vinculat al Partit Socialista o a la UGT, on estaven inscrites les dones que es dedicaven a la recollida de taronges.

Estava casada amb Pascual Lavall Juncosa i, una vegada acabada la guerra, tant ella com el seu marit van ser acusats de delictes d'auxili a la rebel·lió. A més, Francisca va ser inculpada d'assistir a manifestacions antifeixistes i de participar en diversos fets violents. Tot i que els dos van negar els càrrecs, finalment els van condemnar a mort i el 1946 se li va imposar una pena de vint anys i un dia, encara que un any més tard se li va concedir la llibertat definitiva. Francisca va morir el 6 d'agost de 1986 als 89 anys.

Compromesa amb la lluita per la igualtat entre homes i dones, Francisca va ser una víctima més de la repressió franquista.

CORRESPONSABILITAT A CASTELLÓ, HUI EN DIA

Enquesta 2020: Corresponsabilitat i Violència de Gènere /
Resultats 605 dones de Castelló enquestades / SIO

En ple segle XXI, les dones assumeixen en major mesura totes les tasques que tenen relació amb la gestió domèstica: fer els llits, fer la neteja general, fer el menjar, elaborar la llista de la compra, planxar... Tot i que els homes de les franges d'edat més joves han començat a "ajudar", encara no s'ha assolit una autèntica corresponsabilitat i les dones continuen assumint la coordinació general de totes les tasques de la llar, un fet que provoca l'anomenada càrrega mental.

**LES DONES ASSUMEIXEN
EN MAJOR MESURA TOTES
LES TASQUES QUE TENEN
RELACIÓ AMB LA GESTIÓ
DOMÈSTICA**

REFLEXIÓ

CORRESPONSABILITAT

Si un extraterrestre revisara els nostres llibres d'història per a fer-se una idea de com és la humanitat, arribaria a la conclusió que el món sempre ha estat habitat exclusivament per homes. Per què?, on estem les dones? Farien falta moltes línies (llibres, inclús) per a explicar les raons que han portat a la invisibilització femenina en els espais públics. I és que, com deia Virginia Woolf, difícilment es pot crear (escriure, pensar, dibuixar...) quan històricament mai hem tingut una habitació pròpia, quan mai hem tingut un altre espai que no fora la cuina i la criança de les criatures. Així, quan en el transcurs del temps els drets ens han permès incorporar-nos a l'esfera pública, aquesta ja estava conformada i pensada per a un model de ciutadà: home sense obligacions familiars. I clar, les dones no cabem en eixe model.

A més, les dones pioneres, aquelles que ens han obert camí, sempre han sigut jutjades de forma molt dura socialment, perquè havien vingut a trencar l'ordre, eixa harmonia on les tasques estaven perfectament diferenciades per sexe. I per això, les dones hem d'estar profundament agraïdes a aquestes dones valentes, que tant ens han ajudat a les que hem arribat més tard.

Però la nostra incorporació al món laboral no ha estat exempta de problemes. Perquè, si bé és cert que les dones ens hem sumat massivament a l'espai públic, els homes no ho han fet en la mateixa mesura a l'espai privat, i això té com a principal conseqüència una sobrecàrrega física i mental que dificulta el nostre avanç i que constata l'existència d'un sostre de vidre.

CRÈDITS

Investigació i textos de les dones: Queta Ródenas

Il·lustracions: Marta Negre

Disseny gràfic i infografies: Meridiana Estudio

Mediació cultural: Noa Tendero

Correcció lingüística: Negociat de Normalització Lingüística
de l'Ajuntament de Castelló de la Plana

Idea, coordinació i direcció: Eva Boix, agent d'Igualtat, i
Ana Meseguer, directora del Mucc

8

DE MARÇ DE 2021
DIA INTERNACIONAL
DE LES DONES

 [mucc.castello](https://www.facebook.com/mucc.castello)

 [mucc_castello](https://www.instagram.com/mucc_castello)

 [@muccastello](https://twitter.com/muccastello)

www.mucc.castello.es

 Mucc
Museu
de la Ciutat
de Castelló

**Ajuntament
de Castelló**

Regidoria de Feminisme i LGTBI